

УДК [81'367.332.2-115=131.1=161.2]:004.77

О. Т. Кундис,
аспірант(Львівський національний університет імені Івана Франка)
oli.kundys@yahoo.itПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ В ІТАЛІЙСЬКІЙ ТА
УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

В статті розглянуто особливості структури, значення та використання номінативних речень в італійській та українській мовах. Проаналізовано використання цього типу речень в мас-медійному дискурсі, а саме в інтернет-виданнях та онлайн-версіях друкованих видань. Також подано основні спільні та відмінні риси в структурі, семантиці та стилістиці номінативних речень в італійській та українській мовах. Наведено суперечливі моменти, що стосуються номінативних речень, та окреслено завдання для подальшого дослідження.

Актуальність питання, дослідженого в статті, зумовлена недостатнім його опрацюванням в українському мовознавстві та практичною відсутністю праць, спрямованих на порівняння зазначених мовних явищ в італійській та українській мовах. **Метою статті** є виявити спільні та відмінні риси в структурі, семантиці та стилістиці номінативних речень (НР) у вищевказаних мовах, окреслити основні сфери їх використання, проаналізувати різні класифікації цих речень та охарактеризувати особливості застосування даного типу речень в мас-медійному дискурсі та в інтернет-ресурсах Італії та України. **Предмет дослідження** становлять НР в італійській та українській мовах. За **об'єкт дослідження** в статті взято італійські та українські інтернет-видання та онлайн-варіанти друкованих ЗМІ. **Наукова новизна** даної роботи визначається відсутністю на теренах України робіт, присвячених вивченню НР в італійській мові та їх зіставного аналізу з варіантами НР в українській мові. Що стосується публікацій з дослідження НР, в українській мовознавчій традиції дане питання висвітлене набагато ширше, аніж в італійській. Йому присвячені численні дисертаційні дослідження, наукові статті та розділи в підручниках і монографіях. Щодо італійської лінгвістики, то деяким аспектам даного питання присвячені праці Дж. Баттіста Моретті (*L'italiano come prima o seconda lingua nelle sue varietà scritte e parlate*, 1996 р.), М. Сенсіні (*La grammatica della lingua italiana*, 1997 р.), Л. Серіанні (*Grammatica italiana: italiano comune e lingua letteraria, suoni, forme, costrutti*, 1989 р.), М. Дардано та П. Тріфоне (*La lingua italiana*, 1990 р.), Р. Сімоне (*Stabilità a instabilità nei caratteri originali dell'italiano*, 1993 р.).

Джерельною базою для даного дослідження слугували два типи італійських та українських мас-медіа: інтернет-видання, що представлені лише в Інтернеті та не мають друкованого аналога (Італія: *Il Giornale*, Україна: *Zaxid.net*), та онлайн-версії друкованих видань (Італія: *La Repubblica*, Україна: *Дзеркало тижня*).

Порівняльний аналіз НР як синтаксичної одиниці необхідно насамперед розпочати із визначення цього типу речень в італійському та українському мовознавстві, оскільки в даних лінгвістичних традиціях ці визначення дещо різняться між собою, що призводить до різного осмислення їх структури й зарахування до НР різних типів речень.

Як стверджує італійський мовознавець Дж. Баттіста Моретті, *номінативне речення* – це односкладне речення, ядро якого виражене іменником або іншою субстантивованою частиною мови у формі називного відмінка: *Idea stravagante* [1: 02.01.13]; *La stangata del 2013* [2: 01.01.13]. Номінативним вважається будь-яке стверджувальне, наказове, питальне, окличне речення, предикація якого виражена без використання дієслова [3: 418]. Таке речення складається з іменника, іменної синтагми або займенника та залежних від них слів: *Crescita e riforme* [1: 02.01.13]; *Un 2013 pieno di aumenti* [1: 02.01.13]; *Le armi improprie di Berlusconi* [1: 02.01.13].

Для НР в італійській мові характерною є наявність детермінанта та означуваного ним ядра: *Il risultato?* [1: 28.12.12]; *L'Università?* [2: 02.01.13]. В ролі ядра можуть виступати загальні або власні іменники та особові займенники. Варіативними складовими НР є узгоджені або неузгоджені означення: *Il Capodanno à la carte* [1: 31.12.12]; *Alta attenzione su rischi* [1: 28.12.12]. Основною функцією детермінантів в НР є визначення та представлення ядра, його базова характеристика. Функція означення в НР – надання додаткової якісної або кількісної характеристики головному члену за допомогою прикметників, дієприкметникових зворотів, прийменникових груп та підрядних речень з підрядним означальним, які в західній лінгвістичній традиції прийнято називати відносними.

В українському мовознавстві НР розглядаються як один ыз різновидів односкладних речень. За визначенням І. Білодіда, *номінативні речення* – односкладні речення, які стверджують буття предмета або явища (нерідко в супроводі вказівності або емоційної оцінки), головний член яких виражений іменником у називному відмінку [4: 257]. Окрім іменника, головний член НР може виражатися кількісно-іменним словосполученням або займенником у називному відмінку [5: 130]: *Право будувати місто* [6: № 40, 09.11.12]; *Уміння витратити гроші*. *Мистецтво, що не належить народу* [6: № 49, 27.12.12]; *"Американська революція" для пострадянського простору* [7: 13.12.12].

Відмінними в італійському та в українському мовознавстві є назви іменника як головного члена НР. В італійській лінгвістичній традиції його називають ядром НР, а в українській – головним членом НР. Проте, різні назви даного члена речення не впливають на його тлумачення та функції.

Відмінним в італійській та українській лінгвістиці є формальне визначення головного члена НР. Оскільки в італійській мові відсутня морфологічна категорія відмінка, неможливо стверджувати про те, що основною особливістю ядра НР є його називний відмінок. Абсолютно протилежною є ситуація в українській мові, де за наявності парадигми відмінкових форм головному члену НР притаманний саме називний відмінок.

На основі зібраного та дослідженого матеріалу можна стверджувати, що базовою структурою НР в італійській мові є така: детермінант – препозитивне означення – ядро (головний член) – постпозитивне означення [4: 5]; *La cerimonia pubblica* [1: 02.01.13]. В українській мові основною структурою НР є: узгоджене означення – головний член (іменник в називному відмінку): *Зовнішньополітичний контекст* [7: 17.12.12]; *Зворотний відлік* [6: № 49, 27.12.12]; *Страшний сон для Боллівуду, Голлівуду та "Мосфільму"* [6: № 49, 27.12.12]. В обох мовах можливими є й інші варіанти структури. Як в українській, так і в італійській мовах, НР може складатися лише з одного іменника: *Tasse?* [2: 13.12.12]; або з однорідних іменників: *Gas, assicurazioni, multe e canone* [1: 02.01.13]; *Lapo, furto e beffa* [2: 02.01.13]; *Bik i цінності* [13: 11.12.12].

Грунтуючись на опрацьованих інтернет-ресурсах, можна зробити висновок, що поширені варіанти НР є досить рідкісними в італійському мас-медійному дискурсі. Перевага тут надається неускладненим НР з одним або двома означеннями. Широкі та місткі описи з використанням НР притаманні художній літературі, аніж текстам мас-медіа, хоча приклади використання ускладнених НР в мас-медійному дискурсі все ж можливо знайти: *Le dieci falsità di Monti denunciate da Brunetta* [2: 02.01.13]. Також okazіонально трапляються складні НР з кількома однорідними членами та підрядними реченнями: *Un elenco specifico all'interno degli Ordini professionali e una serie di requisiti specifici per gli enti e i docenti che curano la formazione* [1: 21.12.12]. Це саме стосується й української мови: НР на сторінках періодичних видань тяжіють до стандартності та певної одноманітності. Переважну їх більшість становлять прості речення, що складаються з головного члена та одного означення: *Доросле дитинство* [6: № 49, 27.12.12]; *Ентропія освіти* [7: 27.12.12]. Крім того, часто вживаються НР, до складу яких, окрім означення та головного члена, входять ще й додатки: *Глобальні питання з їзду адвокатів* [6: № 42, 23.11.12]; *Політичний вибір українців і теорія поколінь* [7: 11.12.12].

Суперечливим питанням прийнято вважати вживання обставини як другорядного члена НР. Українські мовознавці повністю заперечують таку можливість і стверджують, що наявність обставини в реченні передбачає семантичну присутність дієслова в ролі другого головного члена, що є неможливим в НР [9: 247]. Таким чином, українські вчені дотримуються думки, що якщо в реченні наявна обставина, то дане речення не можна вважати номінативним. Отже, такі речення, як *Муза під час чуми* [6: № 49, 27.12.12] та *Ситуація на Сході* [7: 29.12.12], не можна кваліфікувати як номінативні, оскільки до їх складу входять обставина часу "під час чуми" та обставина місця "на Сході". В свою чергу, італійські лінгвісти вважають прийнятним варіант НР, в якому за відсутності присудка поруч з іншими членами групи підмета розташована обставина місця або часу [10: 247–248]: *Case all'estero* [1: 02.01.13]; *Alti funzionari in pensione a 70 anni* [2: 02.01.13].

Як свідчать опрацьовані джерела, в українському мовознавстві, на протигагу італійському, класифікація НР розроблена ширше. В українській мові, відповідно до значення та структури, їх поділяють на буттєві, вказівні, оцінні, власне називні, спонукально-бажальні, "номінативний теми", "номінативний теми" – "називний уявлення" [11: 168–169]. В італійській лінгвістиці відсутня чітка семантико-синтаксична класифікація НР. Здебільшого грунтуючись на меті висловлення, їх поділяють на розповідні, питальні, спонукальні та окличні речення [12: 132]. Стилістика НР в аналізованих італійських та українських виданнях дещо відрізняється. В українських мас-медіа НР прийнято використовувати лише в одній позиції в тексті – в заголовку. Тут вони слугують для миттєвого привернення уваги читача та стислого повідомлення про зміст статті: *Підпорядкування судової влади: завершення процесу* [6: № 42, 23.11.12]; *Дива, невідкладні розуму* [6: № 49, 27.12.12]; *Підсумки-2012: Топ політичних подій у світі* [7: 29.12.12]. Вживання НР в функції заголовків також дуже поширене і в італійських виданнях: *241 mld di dollari in più per i primi 100* [1: 02.01.13]; *Spread a quota Monti* [1: 02.01.13]. В досліджених українських статтях був знайдений тільки один приклад використання НР в кінці тексту з метою підсумувати викладений вище матеріал або дати всій статті певну емоційну оцінку: *Фініш* [6: № 47, 21.12.12]. На відміну від українських видань, в італійських значно частіше зустрічаємо НР в ролі емоційного підсумку всієї попередньої розповіді: *Più politici di così* [13: 02.01.13]. Численними є закінчення статей за допомогою таких НР, як *"Un vero peccato"* або *"Novità piacevoli"*. Ці НР слугують для висловлення особистої точки зору автора та можуть бути видалені без будь-яких змін у семантиці та синтаксичній структурі загального цілого, оскільки вони інтегруються в структуру тексту і не вступають в жоден синтаксичний зв'язок з іншими його елементами [13: 543]. Крім того, для передачі особливого скептицизму або недовіри до викладеного в кінці італійських мас-медійних текстів використовуються НР в якості риторичних запитань: *Crisi?* [1: 02.01.13]; *La crescita?* [2: 02.01.13]. Що стосується вживання НР в середині статей, то ситуація в італійських та українських виданнях виглядає схожою: в італійській пресі вони є надзвичайно рідкісними, а в українській – взагалі відсутні. Пояснюється це, очевидно, тим, що в середині статті автори намагаються передати основний зміст повідомлення, а не звернути увагу читача на якісь окремі деталі. Для логічного і послідовного викладу матеріалу двоскладні речення все ж підходять більше, аніж однокладні номінативні.

Таким чином, з проаналізованого у статті можна зробити висновок про деяку схожість у використанні НР в італійському та українському мас-медійному дискурсі. Проте, на фоні схожих стилістичних рис італійських та

українських НР, виділяються численні семантичні та структурні відмінності. Крім того, можна стверджувати про значну перевагу у вживанні НР в італійських медіа-текстах над українськими, які все ж тяжіють до дієслівних речень. Як в одній, так і в іншій мовах, найтипівішим є використання НР в заголовках статей. Окрім цього, італійській мові бракує ґрунтовної семантико-синтаксичної класифікації НР та чітких критеріїв, за якими речення можна кваліфікувати як номінативне. Дані питання потребують подальшого опрацювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. La Repubblica [Електронний ресурс] / La Repubblica. – 21.12.12; 28.12.12; 31.12.12; 02.01.13. – Режим доступу : <http://www.repubblica.it/>.
2. Il Giornale [Електронний ресурс] / Il Giornale. – 13.12.12; 01.01.13; 02.01.13. – Режим доступу : <http://www.ilgiornale.it/>.
3. Battista Moretti G. L'italiano come prima o seconda lingua nelle sue varietà scritte e parlate. Volume I. 3a edizione riveduta e aggiornata / G. Battista Moretti. – Perugia, 1996. – P. 418–420.
4. Сучасна українська літературна мова : у 5-ти книгах. Синтаксис / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наукова думка, 1972. – Кн. 3. – С. 257–262.
5. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник] / К. Ф. Шульжук. – [2-ге вид., доп.]. – К. : ВЦ "Академія", 2010. – С. 130–133.
6. Дзеркало тижня [Електронний ресурс] / Дзеркало тижня. – 09.11.12; 23.11.12; 21.12.12; 27.12.12. – Режим доступу : <http://dt.ua/>.
7. Zaxid.net [Електронний ресурс] / Zaxid.net. – 11.12.12; 13.12.12; 17.12.12; 27.12.12; 29.12.12. – Режим доступу : <http://zaxid.net/>.
8. Maneiro Vidal M. Gramática práctica del español actual. Segundo curso / M. Maneiro Vidal. – Lightning Source Inc., 2008. – P. 5–17.
9. Дудик П. С. Стилїстика української мови: навчальний посібник / П. С. Дудик. – К. : ВЦ "Академія", 2005. – С. 246–249.
10. Dardano M. La lingua italiana / M. Dardano, P. Trifone. – Bologna : Zanichelli, 1990. – P. 247–248.
11. Загнітко А. П. Український синтаксис (науково-теоретичний і навчально-практичний комплекс). : [навч. посібник] / А. П. Загнітко. – К. : ІЗМН, 1996. – Ч. 1– С. 152–157; 166–170.
12. De Iesu M. Grammatica italiana / M. De Iesu. – Ariano Irpino : Edipress, 2006. – 132 p.
13. Serianni L. Grammatica italiana : italiano comune e lingua letteraria, suoni, forme, costrutti. Con la collaborazione di Alberto Castelvècchi / L. Serianni, A. Castelvècchi. – Torino : Utet, 1989. – 750 p.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. La Repubblica [Elektronnyy resurs] / La Repubblica. – 21.12.12; 28.12.12; 31.12.12; 02.01.13. – Rezhym dostupu : <http://www.repubblica.it/>.
2. Il Giornale [Elektronnyy resurs] / La Repubblica. – 21.12.12; 28.12.12; 31.12.12; 02.01.13. – Rezhym dostupu do vyd. : <http://www.ilgiornale.it/>.
3. Battista Moretti G. L'italiano come prima o seconda lingua nelle sue varietà scritte e parlate. Volume I. 3a edizione riveduta e aggiornata [Italian as first and second language in its written and oral varieties. Volume 1, 3rd edition revised and updated] / G. Battista Moretti. – Perugia, 1996. – P. 418–420.
4. Suchasna ukrayinska literaturna mova : u 5 knyghah : Knyga 3, Syntaksys [Modern Ukrainian Literary Language in 5 Volumes : Volume 3, Syntax] / [za zag. red. I. K. Bilodida]. – K. : Naukova dumka, 1972. – S. 257–262.
5. Shulzhuk K. F. Syntaksys ukraïnskoi movy [Ukrainian Syntax] : [pidruchnyk] / K. F. Shulzhuk. – [2 vyd., dop]. – K. : VC "Academia", 2010. – S. 130–133.
6. Dzerkalo tyzhnia [Elektronnyy resurs] / Dzhrkalo tyzhnia. – 09.11.12; 23.11.12; 21.12.12; 27.12.12. – Rezhym dostupu : <http://dt.ua/>.
7. Zahid.net [Elektronnyy resurs] / Zahid.net. – 11.12.12; 13.12.12; 17.12.12; 27.12.12; 29.12.12. – Rezhym dostupu : <http://zaxid.net/>.
8. Maneiro Vidal M. Gramática práctica del español actual. Segundo curso [Practical grammar of modern Spanish. Second course] / M. Maneiro Vidal. – Lightning Source Inc., 2008. – P. 5–17.
9. Dudyk P. S. Stylistyka ukraïnskoi movy [Ukrainian Stylistics] : [navchalnyi posibnyk] / P. S. Dudyk. – K. : VTS "Academia", 2005. – S. 246–249.
10. Dardano M. La lingua italiana [Italian language] / M. Dardano, P. Trifone. – Bologna : Zanichelli, 1990. – P. 247–248.
11. Zagnitko A. P. Ukrainskyi syntaksys (naukovo-teoretychnyi i navchalno-praktychnyi kompleks). Ch. 1 : navch. posibnyk [Ukrainian Syntax (Scientific, Theoretical, Educational and Practical Complex). Volume 1 : manual] / A. P. Zagnitko. – K. : IZMN, 1996. – S. 152–157; 166–170.
12. De Iesu M. Grammatica italiana [Italian Grammar] / M. De Iesu. – Ariano Irpino : Edipress, 2006. – P. 132.
13. Serianni L. Grammatica italiana : italiano comune e lingua letteraria, suoni, forme, costrutti. Con la collaborazione di Alberto Castelvècchi [Italian Grammar : Common and Literary Italian, Sounds, Forms, Constructions. In collaboration with A. Castelvècchi] / L. Serianni, A. Castelvècchi. – Torino : Utet, 1989. – 750 p.

Матеріал надійшов до редакції 27.03. 2013 р.

Кундис О. Т. Сравнительная характеристика номинативных предложений в итальянском и украинском языках.

В статье рассматриваются особенности структуры, значения и использования номинативных предложений в итальянском и украинском языках. Проанализировано использование данного типа предложений в масс-медийном дискурсе, а именно в интернет-изданиях и онлайн-версиях печатных изданий. Также поданы основные общие и отличительные черты структуры, семантики и стилистики номинативных предложений в итальянском и украинском языках. Приведены спорные моменты, касающиеся номинативных предложений, и намечены задания для дальнейшего исследования.

Kundys O. T. Comparative Characteristics of Nominal Sentences in Italian and Ukrainian.

The paper deals with the main features of structure, meaning and usage of nominal sentences in Italian and Ukrainian. Typical structure of nominal sentences in Italian and Ukrainian is sketched and its basic occasional variations are presented. The uses of nominal sentences in mass media discourse based on Internet media and online newspapers are analyzed. The main common and distinctive features of the structure, semantics and stylistics of nominal sentences in Italian and Ukrainian are presented. Definitions of nominal sentences as a syntactic unit in Italian and Ukrainian linguistic traditions are analyzed. Problems of classification of nominal sentences are depicted. Controversies concerning nominal sentences are listed and assignments for further research are scheduled.